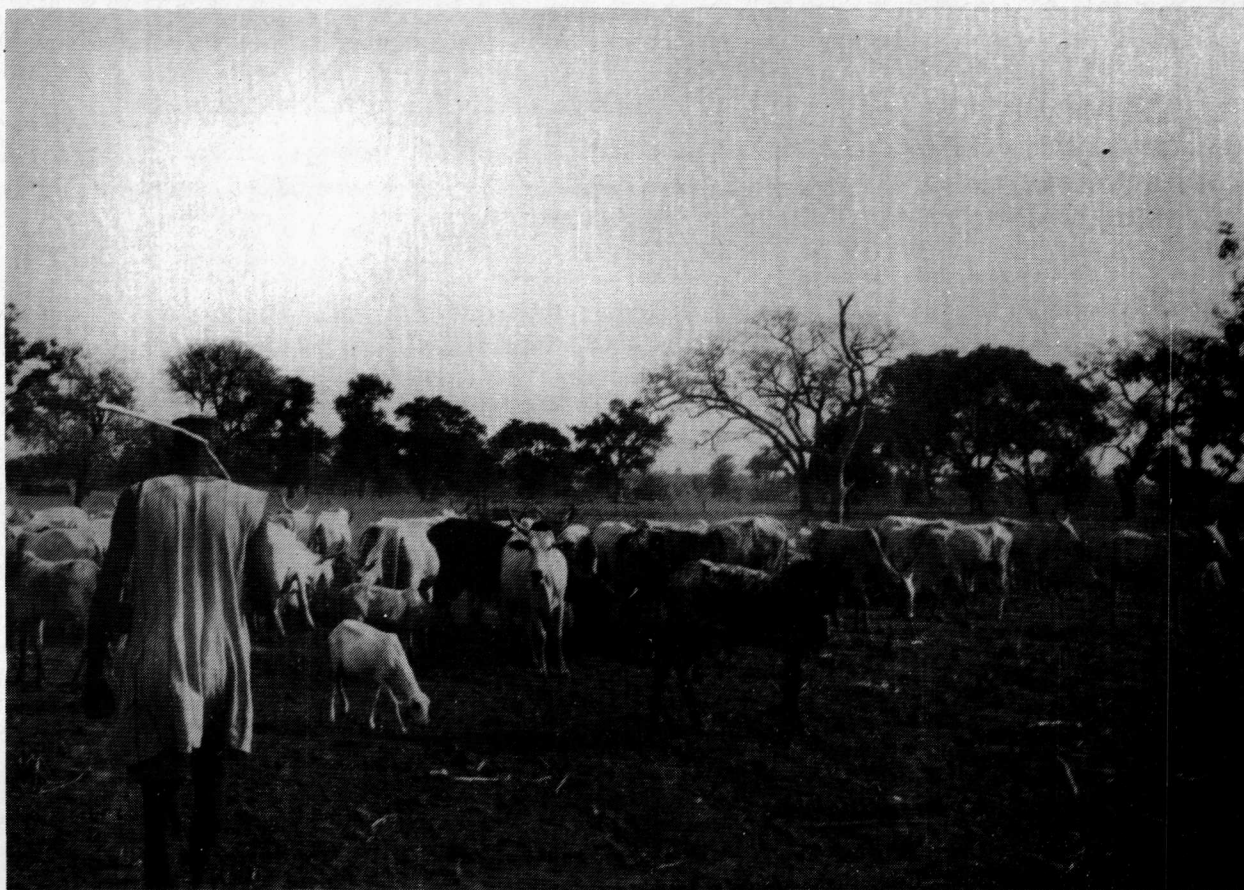

North Central State- Fulani-veehouders; semi-nomaden

NIGERIA, de reus in beweging

door Gilles de Wildt

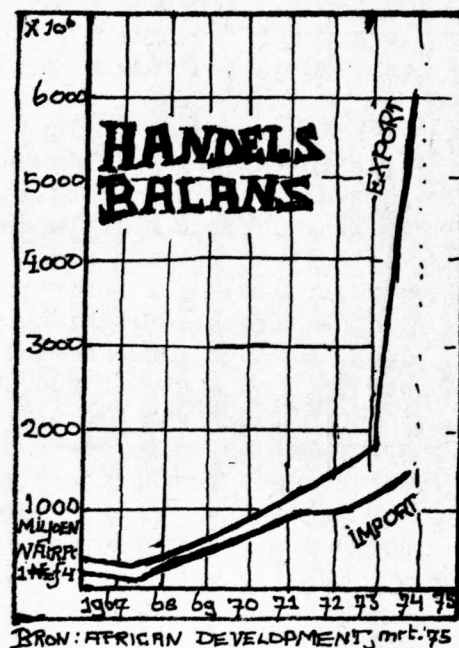
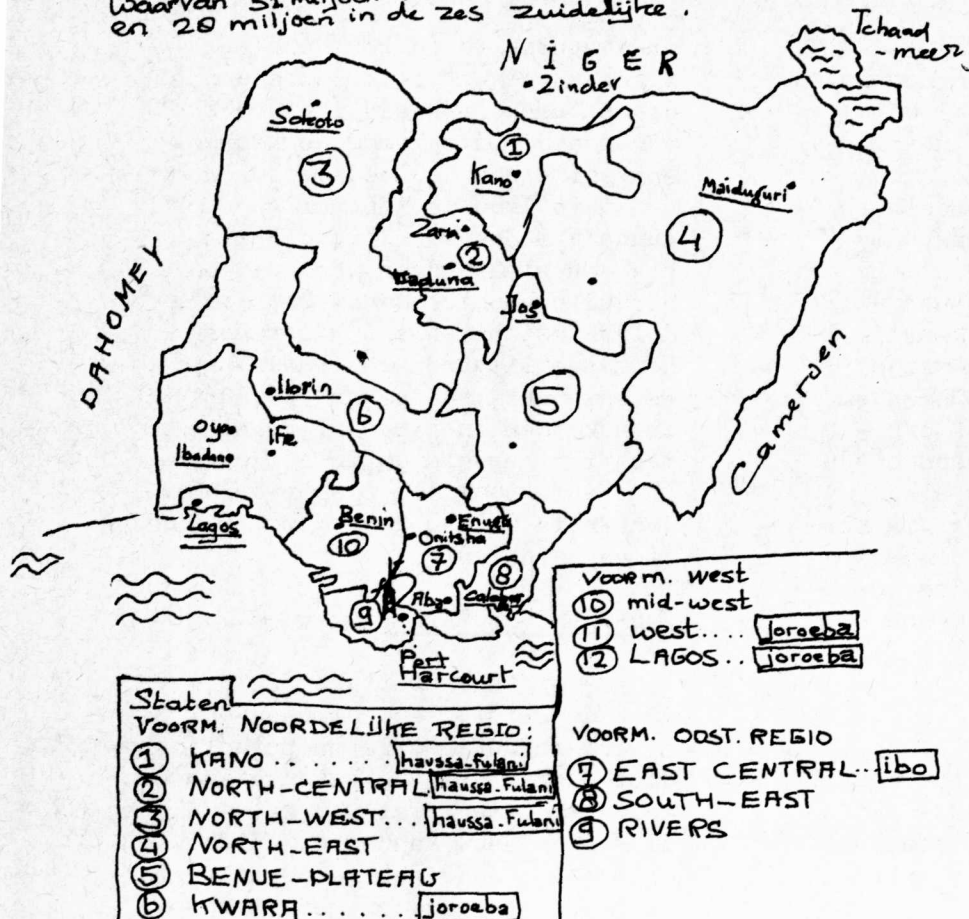
"Nigeria is in feite geen natie, maar een geografische expressie, met binnen haar grenzen een enorme variëteit aan cultureel-taalkundige nationaliteiten, gevormd door stammen en clans." Dit stelt Obafemi Awolowo, een van de bekendste Nigeriaanse politici, in zijn in 1947 gepubliceerde boek "Path to Nigerian Freedom".

Nu, in 1976 hebben deze stammen meer gemeenschappelijk dan in 1947: een gemeenschappelijk trauma, namelijk de Biafraanse oorlog en een gemeenschappelijk streven van alle Nigerianen om een groot aandeel te krijgen in de groeiende nationale welvaart op basis van de olierijkdom. Het is dit streven, waardoor voor het eerst sinds jaren het tribalisme een iets minder belangrijke rol lijkt te spelen in Nigeria en dat de aandacht meer gericht wordt

op de politieke vraag hoe de welvaart besteedt en hoe de welvaart verdeeld moet worden. Vrij plotse-ling en onverwacht is de status van het land als een hulpbehoevend ontwikkelingsgebied veranderd in die van een land dat niet meer om geldelijke steun hoeft te vragen, maar de benodigde kennis en materialen voor zijn ontwikkeling zelf kan kopen, dankzij de gestegen olieprijs. Nigeria is daarom niet meer exemplarisch voor ontwikkelingslanden in het algemeen.

Ondanks de toenemende welvaart blijft het tribalisme een probleem dat nog steeds het bestaan van de staat Nigeria bedreigt. Tribalisme leidde tot de ondergang van de parlementaire democratie in Nigeria in 1966 en leidde in 1967, mede door buitenlandse invloeden tot de oorlog om Biafra, die naar schatting aan een miljoen mensen het leven heeft gekost. Dat de stabiliteit in het land na het einde van de

Volgens de laatste (controversiële) volkstelling [1978] telt Nigeria 79 miljoen inwoners, waarvan 51 miljoen in de zes noordelijke staten en 28 miljoen in de zes zuidelijke.

oorlog in 1970 nog niet is teruggekeerd, bewijzen twee recente staatsgrepen: de gelukte van 29 juli 1975 die zonder bloedvergieten verliep en waarbij Gowon, de overwinnaar van Biafra, werd afgezet, en de mislukte van februari 1976, waarbij Murtala Mohammed, Gowon's opvolger, werd vermoord.

Over de politieke achtergronden van de laatste coup is weinig bekend. Gedurende de maanden voor de coup echter, vonden een aantal belangrijke politieke ontwikkelingen plaats in Nigeria. Voor het eerst werden werkelijk ingrijpende maatregelen om de corruptie te bestrijden - naar schatting 10.000 ambtenaren en militairen zijn wegens corruptie en wanbeleid ontslagen of vervroegd gepensioneerd. Verder werden stappen ondernomen om het stammenprobleem dichterbij een oplossing te brengen: hiertoe zijn 19 deelstaten gecreëerd in plaats van de sinds 1967 bestaande 12 deelstaten (zie kaart). Naar het schijnt is de coup tegen Gowon, die het huidige bewind

aan de macht heeft gebracht (1975), geïnspireerd door een radicaler wordende groep jonge officieren, die ingrijpende maatschappelijke hervormingen wenste om Nigeria's problemen op te lossen. Internationaal kwam deze veranderde politieke opstelling naar voren in Nigeria's houding ten aanzien van het conflict in Angola. Als een van de eerste lidstaten van de organisatie van Afrikaanse eenheid, erkende Nigeria het MPLA-bewind, en zette haar diplomatie in om andere lidstaten te bewegen hetzelfde te doen; bovendien zegde Nigeria de MPLA materiële steun toe. Mogelijk was de coup van februari er op gericht om deze ontwikkelingen teniet te doen. Nigeria's politieke opstelling is erg belangrijk voor geheel Afrika. Deze voormalig Britse kolonie Nigeria is met ongeveer 80 miljoen inwoners, met een grote ontwikkelde laag van technici, academici, en ondernemers, met aanzienlijke minerale voorraden en een overvloed aan geld, en een sterk geoefend

leger, het potentiëel machtigste land van Afrika ten zuiden van de Sahara.

Het is zoals zoveel ontwikkelingslanden een land van tegenstellingen. Driekwart van de uit ongeveer 150 stammen bestaande bevolking leeft van de landbouw, de veeteelt en de visserij. De overige groepen van kostwinners bestaan uit kleine ambachtslieden, een kwart miljoen soldaten, ondernemers, vrije beroepen en ongeveer 600.000 mensen in loondienst van bedrijf of overheid. De omstandigheden waaronder de landbouwers leven zijn vaak sinds eeuwen niet veranderd, vooral in het noorden, en de toenemende welvaart ten gevolge van de olierijkdom bereikt hen niet, maar komt voornamelijk aan de anderen ten goede.

VERDEEL EN HEERS

In tegenstelling tot een groot aantal andere afrikaanse gebieden, zoals b.v. Senegal, Guinée, en Zuid-afrika, heeft het kolonialisme niet gewerkt als een instrument dat stammentegenstellingen verminderde, en daardoor een vorm van saamhorigheid schiep. In Nigeria zijn stammentegenstellingen door het Britse kolonialisme in sommige opzichten zelfs verscherpt.

De Britten deelden Nigeria op in drie regio's. Iedere regio werd op een eigen wijze bestuurd. In het voor de Britten economisch niet zo erg belangrijke traditioneel-conservatieve islamitische noorden, waar Haussa en Fulani de grootste stammen vormen, pasten de Britten met succes hun systeem van "indirect rule" toe. De traditionele politieke structuur werd vrijwel geheel intact gelaten. De sultans en emirs, die onder gezag van de sultan van Sokoto (de Sardauna, genoemd) stadstaten bestuurden, kregen een Britse adviseur naast zich en bleken zeer wel manipuleerbaar te zijn. De sultans steunden op een stedelijke elite van Haussa-Fulani, die voor een belangrijk deel uit handelaren en grootgrondbezitters bestond. Het sterk centralistische gezag ondervond weinig weerstand van de btrokkenlijk slaafse bevolking van kleine ambachtslieden, landbouwers en veetelers.

In essentie is de geschetste politieke structuur in het noorden na de onafhankelijkheid in 1960 niet veranderd. De sultans hebben wel enigszins aan invloed verloren nadat in 1966 de toenmalige Sardauna van Sokoto, Ahmadu Bello, bij een staatsgreep werd vermoord. Sindsdien echter wordt het "noordelijke establishment" door hoge Haussa-militairen gesteund. De belangrijkste export-producten zijn katoen en pinda's. Enkele machtige handelaren in het overigens arme noorden, slagen erin miljonair te worden door deze producten te verhandelen.

DORPSGEMEENSCHAPPEN

De oostelijke regio was voor de Britten economisch veel belangrijker. Palmolie en palmolieproducten zijn hier de belangrijkste koloniale waar. Tot aan het eind van de vorige eeuw kende het zuidoosten een aantal goed georganiseerde stadstaten, gebaseerd op gemeenschappen van handelaren in slaven en koloniale waar, die Europeanen als klanten hadden. De bewoners van deze stadstaten waren vaak van verschillende etnische oorsprong. Dergelijke stadstaten kwamen ook elders aan de kusten van West-Afrika voor. Deze staten verschillen qua politieke organisatie wezenlijk van de samenlevingen in het binnenland. Het waren op accumulatie van geld en goederen (kapatalistische) maatschappijen, in tegenstelling tot de andere, veel minder materialistische culturen die niet op accumulatie gericht waren. Echter het grootste deel van de samenlevingen in de oostelijke regio had als hoogste niveau van politieke organisatie de dorpsraad. Dit was ook het geval bij de Ibo's. De als individualistisch gekenschetste Ibo-gemeenschappen bleken zeer toegankelijk te zijn voor de missie, de zending, en het Britse onderwijs. Daardoor bestaat een onevenredig groot deel van Nigeria's technici, academici, leraren en administratief personeel uit Ibo's.

URBANISATIE VAN HET WESTEN

De sterk geurbaniseerde, rond 50 %, westelijke regio wordt voornamelijk door Joroeba bewoond. Traditioneel was Joroebaland georganiseerd in een aantal hoog-georganiseerde stadstaten die elkaar vaak bestreden, veelal om handelsbelangen. De oba's of koningen, waren geen absolute monarchen, maar konden worden afgezet door raden van notabelen, waarmee ze voortdurend overleg dienden te plegen. De Britten trachtten hier 'indirecte' toe te passen door zelf oba's te benoemen: deze stromannen werden echter door de raden tegengewerkt. Het politiek bewustzijn van de Joroeba's is hoog. Cacaoboeren komen geregeld direct in opstand tegen de overheid als de cacaoprijs te laag wordt: de vereniging van marktvrouwen (in het zuiden van Nigeria wordt het marktwezen vrijwel geheel door vrouwen beheerst) zijn geduchte politieke wapens.

Rondom Lagos en Ibadan zijn grote industrieën gevestigd. Het is niet toevallig dat juist in het westen omstreeks de onafhankelijkheid een linkse beweging ontstond steunend op de cacaoboeren, kleine handelaars en werknemers van industrieën en overheid in de grote steden.

TRIBALISTISCHE POLITIEK.

De Britten instaleerden in 1951, 9 jaar voor de onafhankelijkheid, in Nigeria een parlementaire democratie. Iedere deelstaat bezat een parlement en een regionale regering; het geheel werd overkoepeld door een federaal parlement en een federale regering. Tribalisme vormde echter de basis van de politiek. In iedere regio bezat namelijk een grote, op een meerderheidsstam steunende partij de macht. In het noorden de Northern's People Congress, waarin het gehele noordelijke conservatieve establishment zich verenigde onder leiding van de Sar-dauna van Sokoto, Ahmadu Bello, in het oosten de door Ibo's gedonineerde National Council of Nigeria and the Amaroons, en in het westen de Action Group geleid door Chief Awolowo. De Action groep had een hechte basis in cultureel-tibale organisaties, in verenigingen van cacaoboeren en onder

marktvrouwen. Afgezien van de drie grote partijen waren er nog enkele andere, meestal op kleinere stammen steunende partijen.

LINKSE STROMING.

Gedurende de laatste jaren vóór de onafhankelijkheid in 1960 vond er een essentiële politieke verandering plaats. Awolowo's Action Group weigerde met de twee andere grote partijen een federale regering te vormen onder leiding van de noordelijken, maar voerde in het gehele land een verkiezingscampagne met een socialistisch program, daarmee inbreuk doend op de bestaande situatie, waarin partijen op de eerste plaats stambelangen verdedigden. Tot grote schrik van de NPC en ook van de Britten kwam het grootste deel van het partij kader, gesteund door cacaoboeren en vakbonden inlinks en pan-afrikaans vaarwater terecht, mede geïnspireerd door de Ghanese president Kwame Nkrumah.

Het ontstaan van een krachtige linkse stroming in de "Reus van Afrika" vormde ook zeker een bedreiging voor de westerse investeerders. Vooral Awolowo's contacten met Kwame Nkrumah, de radicale Ghanese leider, waren een doorn in het Britse oog.

Groot-Britannië en Frankrijk hebben voor en na de onafhankelijkheid herhaaldelijk geprobeerd linkse stromingen in hun (ex-) koloniën de kop in te drukken en linkse regimes te laten vervangen door meer pro-westerse. Voorbeelden hiervan zijn de militaire coup tegen de socialistische Mobidi Keita in Mali, in 1967, in nauwe samenwerking met de Franse geheime diensten, de Franse pogingen Sekou Toure's socialistisch regime in Guinee economisch en politiek te isoleren en te saboteren, de Franse militaire acties tegen Um Nyobe's antikolonialistische en socialistisch georiënteerde verzetsbeweging in Kameroen vóór de onafhankelijkheid etc. De Britse bemoeienissen in hun koloniën vonden plaats in nauwe samenwerking met de CIA (The Times, 9 jan. 1974). Het ligt in

de lijn der verwachtingen dat eventuele onthullingen van ex-Cia agenten en agenten van de Britse geheime dienst opzienbarende informatie zullen opleveren ten aanzien van westerse bemoeienissen in Ghana en Nigeria.

REPRESSIE

De Action Group werd vervolgens op een weinig verheffende wijze buiten spel gezet, door enkele door de federale regering in het Noorden geregisseerde provocaties. Hierbij werd gebruik gemaakt van een deeld op tribalistische basis stoelend conflict tussen de conservatieve Akin-tola en de rest van de partij-Westelijke parlementariërs die in contact stonden met de noordelijke politici, stichtten op 25 mei 1962 een rel in de parlamentszaal in Ibadan door met het meubilair te gaan smijten en te vechten. De federale politie die aanwezig was, ontruimde de zaal met traangasgranaten en de federale regering greep de gebeurtenissen aan om de noodtoestand in de westelijke regio uit te roepen, en het parlement te ontbinden. Het geheel was duidelijk doorgestoken kaart.

Begin november werden Awolowo en 27 andere belangrijke partijleden gearresteerd en in een politiek proces tot hoge gevangenisstraffen veroordeeld. Awolowo kreeg tien jaar. Hij werd echter in 1967 door Gowon weer vrijgelaten.

Ondanks de opsluiting van de leiders van de Action Group, behield de partij haar aanhang in de westelijke regio. Federale autoriteiten en hun handlangers intimideerden de Action-Group-kandidaten, en tijdens de regionale verkiezingen in oktober 1965 in de westelijke regio werd, naar nu algemeen wordt toegegeven, op grote schaal ten nadele van de Action Group gefraudeerd.

WANORDE

De parlementaire democratie was intussen verregaand in discrediet gebracht. Chaos en corruptie namen toe: in het zuiden, maar vooral in het westen, heerste

een enorme wanorde. Naast gewapende politieke groeperingen werden ook gewone misdadigers erg actief: het was bijvoorbeeld gedurende de laatste maanden van 1965 bijzonder riskant om over de weg van Lagos naar Ibadan te gaan; gewapende overvallen waren hier aan de orde van de dag. Ook Lagos zelf werd erg onveilig.

Er heerste dan ook weinig verontwaardiging onder de Nigeriaanse bevolking toen op 15 januari een door Ibo-Officieren geleide staatsgreep plaatsvond, waarbij de Sardauna van Sokoto, Ahmadu Bello, de federale premier Balewa (een noordeling), Awolowo's tegenspeeler Akintola en een aantal anderen, waaronder hoge legerofficieren, werden gedood. De coup faalde echter door tegenstand van loyale troepen. In de algehele verwarring besloot het resterende deel van de federale regering de macht aan de loyale militairen over te dragen, waardoor het land onder leiding van Generaal Ironsi kwam te staan.

Ironsi, een eenvoudige soldaat die gewend was recht door zee te gaan, verbood de politieke partijen, en nam maatregelen om de corruptie te bestrijden. Daartoe ontsloeg hij een groot aantal ambtenaren, die van wanbeleid werden beschuldigd. De rust in de westelijke regio keerde onder zijn bewind terug. Hij steunde in zijn beleid voornamelijk op de adviezen van een aantal hoge Ibo-ambtenaren en benoemde veel Ibo's op hoge posten daarmee een einde makend aan de overheersende positie van de noordelijken in de federatie. Dit leidde tot onrust in het noorden.

Anti-Ibo-gevoelens werden in het noorden versterkt doordat de daar wonende Ibo's er openlijk blijk van gaven tevreden te zijn over de gebeurtenissen in het land. Deze groep in het noorden, hoewel redelijk welvarend, (technici en handelaren), werd door de toewijzing van speciale woonwijken gediscrimineerd.

Op 29 mei, kort nadat de regering een wet had uitgevaardigd waarin de deelstaten werden afgeschaft en de eenheidsstaat Nigeria met een sterk centraal gezag werd ingesteld, vonden in het noorden rellen plaats, waarvan vele Ibo's het slachtoffer werden. Veel Ibo's vluchtten daarop naar hun geboorteland, maar

de militaire gouverneur van de oostelijke regio, luitenant kolonel Ojoekwoe, maandde tot kalmte en verzocht de vluchtelingen terug te keren. Soldaten van noordelijke origine sloegen echter in verschillende delen van het land aan het muiten. Ook hoge officieren waren hierbij betrokken in dit verband wordt de naam van Murtala Mohammed genoemd. De westelijke regio gaf weer het bekende toneel van chaos en wanorde te zien en op 29 juli werd generaal Ironsi, die op werkbezoek was in Ibadan in de westelijke regio, door de noordelijke soldaten gekidnapt. Sindsdien is hij niet meer terug gezien. In de daarop volgende dagen werden ongeveer 200 officieren, merendeels Ibo's, vermoord. Als nieuwe leider in deze chaotische dagen kwam generaal Gowon naar voren. Hij was een compromis-kandidaat: als niet islamitische, maar christelijke noorderling, etnisch gezien van weinig controversiële afkomst (hij behoort tot de kleine stam der Angas in de Benue-Plateau staten), en met goede relaties in noordelijke leidende Hausa-kringen, was hij aanvaardbaar zowel voor de noordelijken als ook voor de joroeba-officieren in het leger. De aanwijzing van Murtala Mohammed tot staatshoofd darentegen, zou onoverkomelijke bezwaren van de kant van de Joroeba's tot gevolg gehad hebben. Gowon benoemde onmiddellijk raden van wijze mannen, waaronder invloedrijke traditionele stamhoofden om de tribale tegenstellingen te overbruggen. Deze pogingen werden geheel en al de grond in geboord toen op 29 september, woedende menigten, gesteund door muitende soldaten in verschillende steden in het noorden een ware progrom tegen de Ibo's aanrichtten: geschat wordt, dat in drie dagen tijd, tussen 10.000 en 60.000 Ibo's in het noorden werden vermoord. Daarop vluchtten Ibo's uit alle delen van het land, in groter getale dan een $\frac{1}{2}$ jaar daarvoor, terug naar hun geboortegrond. Het aantal vluchtelingen wordt wel op een miljoen geschat. De federale regering liet na excuses te maken tegenover de Ibo's. Verder leek zij niet bij machte om een einde te maken aan de voortgaande muiterij van noordelijke troepen, die in het westen nog steeds de Ibo's en in min-

dere mate ook andere zuidelingen het leven zuur maakten. De onbevredigende houding van de federale regering leidde tenslotte ertoe dat alle oosterlingen in de federatie door Ojoekwoe naar het oosten werden teruggeroepen en alle anderen de oostelijke regio werden uitgezet. Intussen bleek dat de oostelingen zich op grote schaal aan het bewapenen waren. Toen tenslotte de federale regering de omvang van de catastrofe zag en aanzienlijke concessies begon te doen aan de oostelijke leiders, was het echter al te laat. De oostelijken hadden namelijk al contact met Franse regerings-kringen, die hen op ruime schaal van wapens voorzagen in ruil voor aanzienlijke olieconcessies in een onafhankelijk oostelijk gebied. Hierdoor werd de afscheiding eigenlijk al een beklonken zaak. De federale regering deed steeds verdergaande concessies, en de oostelingen stelden steeds hogere eisen. Tenslotte werd op 30 mei de onafhankelijke staat Biafra uitgeroepen met Ojoekwoe als leider.

BIAFRA

De federale regering verklaarde de rebellen te zullen bestrijden en het eerste gewapende treffen vond in juli plaats. Tegelijkertijd besliste de federale regering het land in twaalf deelstaten te verdelen. Hiermee zou de macht van het noorden gebroken worden. De strijd verliep aanvankelijk zeer slecht voor de federalen. In september drongen Biafraanse troepen diep in Joroebaland door, tot op 180 kilometer van Ibadan. De federatie werd nu werkelijk bedreigd; onder de Joroeba's immers bestond veel sympathie voor de Biafranen. De federalen, die grote hoeveelheden wapens op krediet kregen van Groot-Brittannië en de Sovjet-Unie, hadden echter aan het eind van het jaar de Biafranen tot in hun eigen gebied teruggedrongen. Tot een beslissende doorbraak konden de federalen echter nog niet komen. Maar na 1968 begon het Biafraanse front langzaam ineens te storten, wat samenhang met het afnemen van de franse

steun. In 1968 volgde Pompidou De Gaulle op, en deze meende, in tegenstelling tot zijn voorganger, dat de Fransen op het verkeerde paard aan het wedden waren, en hij kromp, onder druk van Groot-Brittannië en andere EEG-lidmaten, de steun aan Biafra in.

De motieven van de Fransen om de Biafranen te steunen, worden als volgt verklaard. In Biafra liggen aanzienlijke olievelden, die voornamelijk door de Shell en BP worden geëxploiteerd. Shell en BP behoren samen met o.a. Gulf, Texaco, Exxon en andere Amerikaanse concerns tot het kartel der "Seven Sisters". De Franse semi-overheidsoliemaatschappijen zitten niet in dit kartel, dat er steeds in slaagt de concurrentie goeddeels buiten spel te zetten. In feite is de Biafraanse oorlog niet alleen een tribaal conflict, maar ook een oorlog tussen Frankrijk en Groot-Brittannië met als inzet de oliebelangen.

In het oog springend zijn de parallellen tussen de Franse houding ten aanzien van Biafra en die ten aanzien van het conflict in Angola. In Angola steunde de Franse regering in belangrijke mate de FNLA en de Frente de Libertação da Enclave de Cabinda, die het olierijke Cabinda van Angola wilde afscheiden. Gulf Oil, een van de "Seven Sisters", is hier de grote exploitant. De Franse steun ging in de vorm van wapens (ook via Zuid-Afrika aan de Unita) en militaire adviseurs (FLEC, FNLA). De steun werd deels indirect, via Mboetoe's leger, gegeven. Franse militaire instructeurs zijn in Cabinda door de MPLA gevangen genomen. (de Groene, Februari 1976) Ook diplomatiek was Frankrijk actief: het waren juist de pro-franse koloniën Senegal, Gabon en Ivoorkust, die in ~~1976~~ begin januari het hardst tegen erkenning van de MPLA pleitten. De Franse hulp aan de tegenstanders van de MPLA bellette de Franse regering in het geheel niet om toch als eerste van de EEG-landen de MPLA te erkennen, nadat bleek dat er in Afrika weer eens op het verkeerde paard gewed was. De Franse politiek en diplomatie in Afrika vertoont een enorme

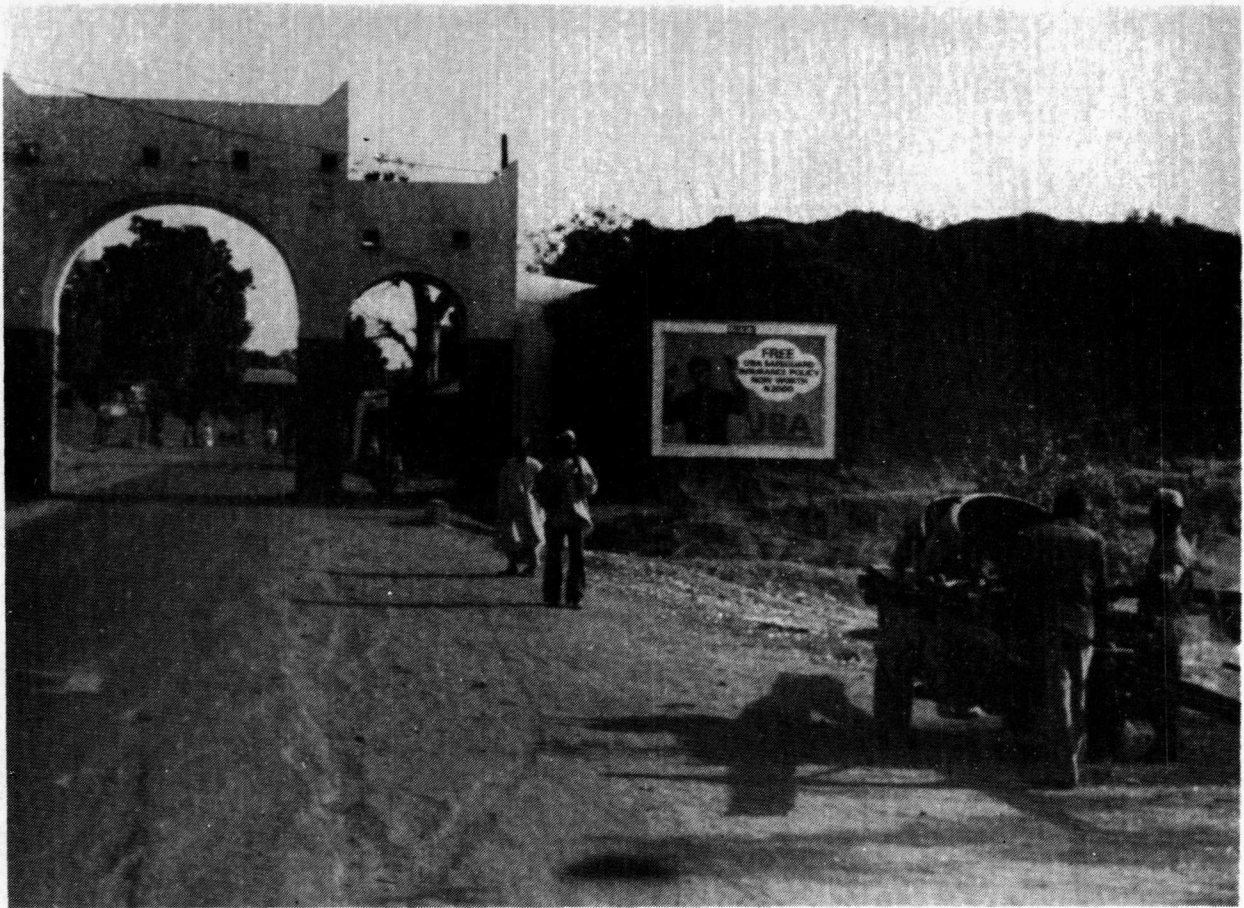
flexibiliteit, en de Afrikaanse landen vertonen een verbazingwekkende tolerantie tegenover de Franse intriges op hun continent.

Ten slotte verloren de Biafranen de oorlog, die aan naar schatting aan één miljoen mensen het leven kostte. Ojoekwoe vluchtte naar Ivoorkust en zijn adjudant Effiong gaf zich op 12 januari aan de federale troepen over. De east-central staten, het eigenlijke Ibo-land verkeerde toen in een verschrikkelijke hongersnood onder een door epidemieën geteisterde apatische bevolking. De oost-centrale staat werd na de oorlog als enige staat bestuurd door een burger, de Ibo Asika, die tijdens de oorlog aan de goede kant had gestaan. Hoge Ibo-militairen die de post van militaire gouverneur zouden kunnen vervullen waren begrijpelijkerwijs niet meer te vinden.

Interessant is dat Asika, een voormalig lector aan de universiteit van Ife, een "osu" is. Een osu is een afstammeling van mensen die om de een of andere reden uit de Ibo-dorps-samenlevingen zijn verstoten en meestal samen met andere osu's in aparte dorpjes leefden. Over de enorme invloed die dergelijke tradities nog steeds in het huidige Nigeria hebben, wordt verhaald in het boek "No longer at ease" van Chinua Ashebe, een Ibo, die in brede kringen als de beste zwart-Afrikaanse schrijver wordt beschouwd. In dit boek wordt verhaald hoe in de jaren vóór de onafhankelijkheid een huwelijk tussen een hoge Ibo-ambtenaar in Lagos en een academisch gevormd "osu"-meisje door de bloedverwanten en de dorpsgenoten van de man onmogelijk wordt gemaakt.

HERSTEL

Generaal Gowon kondigde aan een politiek van nationale verzoening te zullen volgen. Deze leek aanvankelijk een wassen neus te zijn: van de beloofde "rehabilitatie en herintegratie" van de Ibo's die werden verdacht van samenwerking met de rebellen, werden bij de spoorwegen, de mijnen en de deelstaat-overheidsdiensten ontslagen. Zodoende werd de enorme werkloosheid nog verergerd.

Zaria, Noord-Nigeria

Na ongeveer anderhalf jaar echter verbeterde de toestand in de oost-centrale staat aanzienlijk; de hongersnood was voorbij, de werkloosheid nam af en het werd de Ibo's weer toegestaan in andere delen van de federatie werk te zoeken. In 1974 draaiden in het oosten alle vooroorlogse industrieën weer op volle toeren en was de oost-centrale staat weer een van de belangrijkste industriegebieden van West-Afrika.

WEINIG RANCUNES

Opvallend is de afwezigheid van grote rancune van de kant van de Ibo's tegenover de Federalen. Hun gevoelens worden aldus vertolkt door de Ibo-schrijver Arthur Nwankwo

" Er bestaat geen twijfel over, dat de belangrijkste oorzaken van Nigeria's crisis na de onafhankelijkheid -nepotisme, tribalisme en corruptie- nog altijd bestaan. Maar deze bittere

waarheid wordt enigszins verguld door de wetenschap dat in ieder geval één les uit de burgeroorlog niet verloren is gegaan: het begrip dat intolerantie en chauvinisme vreselijke consequenties kunnen hebben en de wetenschap dat geen enkel deel van het land de rest kan overheersen, zonder dat dit gruwelijke gevolgen heeft ." En verder:

" Het heeft geen zin enkelingen of groepen de schuld te geven. We moeten erkennen: als er ambitieuze mannen waren, dan zijn wij het geweest die hun een kans gaven" Aan het eind van zijn boek concludeert Nwankwo, dat Nigeria veel van de organisatie van Biafra kan leren. De invloed van het buitenland terzijde latend, zegt hij: "We moeten toegeven dat Biafra het eerste schip van staat was dat in Afrika volledig op eigen kracht voer. Biafra werd van hoog tot laag door zwarten geleid en geen probleem was zo netelig, of de

Biafranen konden er een antwoord op vinden". Nwankwo, die zeker niet ten onrechte trots is op het vernuft dat de Ibo's eigen is, gaat verder:

"Heeft iemand zich wel eens afgevraagd waarom de positieve verworvenheden van Biafra nu niet meer bestaan in East-Central State. Het antwoord is het verschil tussen toegewijde en gehoorzame burgers".

STABILITEIT

De Ibo's zijn tot op heden uitgeschakeld in de federale politiek. Zo bestaat de huidige militaire regering uit 13 noorderlingen, acht westerlingen en slechts één persoon uit de gezamenlijke oostelijke staten.

Gowon's bewind zat na de oorlog vast in het zadel. De ondernemers maakten hoge winsten; dit vooral als gevolg van de toegenomen welvaart, waarbij de vraag naar producten sterk steeg onder een vrijwel gelijkblijvend aanbod. Vele hoge ambtenaren en militairen gingen zelf in zaken. Noordelijke ondernemers verwierven veel aandelen in ondernemingen in alle delen van het land, gesteund door hoge militairen en ambtenaren. Het land werd al met met al een goudmijntje voor de 'vrije' ondernemers.

Oppositie tegen deze politiek kwam voornamelijk van de in macht toeneemende vakbonden en boerenorganisaties in het zuiden van het land. In 1970 kwamen cacao-boeren in Joroebaland in opstand tegen de regering, en in 1972 staakten er in het hele land ongeveer 200.000 onderwijzers. Geregeld werden vakbondsleiders voor korte tijd geïnterneerd. Vooral de linkse Nigerian Trade Union Federation van Wahab Goodluck werd onder druk gezet. In 1973 staken staf en personeel van de zes universiteiten voor betere werkvoorwaarden en tegen de toenemende overheidsinmenging in de formeel onafhankelijke instellingen voor wetenschappelijk onderwijs. Eind 1973 zegde Gowon toe, in 1976 vrije verkiezingen te willen houden en het bestuur terug te geven aan de burgers. In de loop van 1974 beginnen dan ook vele aspirant-politici voorbereidingen hiervoor te treffen. Onder hen is ook weer Awolowo, die nu algemeen als de meest invloedrijke

Joroeba-burger wordt beschouwd.

WELVAARTSKLOOF

De kloof tussen het arme en het rijke deel der Nigerianen wordt intussen in het geheel niet kleiner. De arme boeren in het onderontwikkelde noorden merken niets van de welvaartsstijging; en de ongeschoolde mensen in loondienst in de zuidelijke steden zien hun loonsverhogingen teniet gedaan worden door een schrikbarende inflatie. De enigen die zich, op afstand, voor het lot van de boeren in de arme delen van het land inzetten, zijn linkse vakbondsleiders. Het interesseert het overgrote deel van de bevolking dan ook geen biet dat Gowon in het najaar van 1974 zijn belofte van terugkeer naar burgerbestuur introk. Overigens kon Gowon in 1974 zonder al teveel tegenstand deze belangrijke belofte intrekken. De doorgaans zeer onafhankelijke en goede nigeriaanse pers durfde nauwelijks te reageren, en eigenlijk alleen in het in Londen gezetelde blad "Africa Magazine", waar Nigeriaanse redacteuren een belangrijke inbreng hebben, sputterde tegen. De redenen voor het intrekken van de belofte zijn niet duidelijk. Mogelijk waren Gowon c.s. erg geschrokken van het gedwongen aftreden van

De nieuwste, in februari 1976 bekendgemaakte indeling van Nigeria in staten.

Zaira, North Central State; benzineschaarste

belangrijke bevriende hoogwaardigheidsbekleders op beschuldiging van corruptie. Zo trad Joseph Tarka, de minister voor communicatie, na dergelijke beschuldigingen af. Als een van de tegenstanders van Tarka wordt door Africa Magazine Chief Awolowo genoemd, die achter de schermen zeer actief blijft.

Eind 1974 nam de Nigeriaanse overheid de meerderheid van de aandelen van buitenlandse bedrijven, waaronder veel oliemaatschappijen, in eigen handen, of liet deze door de bedrijven aan nigeriaanse particulieren verkopen. De sterk gestegen olieprijs brachten en brengen tenslotte een enorme hoeveelheid geld in het land, in feite meer dan dat het land op korte termijn kan besteden.

UDOJI

Begin 1975 zet de publicatie van een rapport dat aanbevelingen moet doen om het ambtenarenap-

paraat efficiënter te maken, tenslotte een beweging op gang, welke een kettingreactie en de economische chaos tot gevolg had. Een van de aanbevelingen van het rapport luidde namelijk dat aan bepaalde groepen ambtenaren aanzienlijke loonsverhogingen gegeven moesten worden. Aan hoge ambtenaren om een eind aan de vlucht van competente mensen naar de veel beter betalende en bloeiende grootindustrie te maken, en aan de lage ambtenaren uit oogpunt van algemeen sociaal beleid. De regering nam deze laatste aanbevelingen over, maar gaf bovendien, geheel tegen de zin van de belangrijkste maker van het rapport, de erudiete econoom Jerome Udoji ('n Ibo), een extra bonus van een half jaarsalaris. Werknemers in de particuliere sector waren van mening dat zij hier ook recht op hadden en begonnen te staken. Stakingen zijn overigens bij de wet verboden en dragen daarom de welluidende naam "Industrial Actions".

ECONOMISCHE CHAOS

Vele groepen hoge ambtenaren vonden dat ze in een te lage salarisschaal gezet waren en onder namen ook acties onder de slogan: "Wij willen Udoji". (Het woord "Udoji" geldt inmiddels in Nigeria voor "aanzienlijke loonsverhogingen") De meeste eisen werden wel ingewilligd - aan geld ontbreekt het immers niet in Nigeria. De gevolgen voor degenen die niet in loondienst waren, waren rampzalig. Handelaren verdubbelden hun prijzen in afwachting van nieuwe salarisverhoging en er werd door handelaren op grote schaal speculatief gehamsterd om zodoende de prijzen op te drijven. Bovendien werd het land geteisterd door een benzinecrisis, die grotendeels berustte op een slecht en corrupt georganiseerd distributiesysteem. Hierdoor gingen onder andere de transportprijzen sterk omhoog. Tegen de zomer van 1975 werd de toestand bijna onhoudbaar. In de overvolle haven van Lagos lagen schepen vaak meer dan vier maanden te wachten om gelost te kunnen worden. Speculatief hamsteren, met name van cement, ging door, hetgeen rampzalige gevolgen had voor de bouwactiviteiten in het gehele land. Op de markt stegen de prijzen van voedsel tot onrustbarende hoogte, zodat tenslotte scholen dichtgingen: ze konden de maaltijden voor de leerlingen niet meer bekostigen. Uit verschillende delen van het land werden relletjes gemeld tussen het publiek en soldaten en de politie. De roep om een burgerbestuur werd alom luid. Aan de chaos werd tenslotte een eind gemaakt door de staatsgreep van 29 juli 1975, waarbij Gowon door een aantal jonge radicale officieren werd afgezet.

STRIJD TEGEN CORRUPTIE

Gowon accepteerde zijn afzetting en woont tegenwoordig in Engeland, waar hij politieke wetenschappen studeert. De officieren schoven als nieuw staatshoofd Murtala Mohammed naar voren, bekend als havik in de Bi-

afraanse oorlog. Andere machtige mannen in deze regering zijn Lt. Kolonel Obasanjo, een Joroeba, die bekend staat als een militair die er in redelijke mate in slaagde zijn troepen te houden aan de gedragscode die de federale troepen in de oorlog was opgelegd om de Ibo's te sparen. Een ander zeer belangrijk officier is Kolonel Garba, evenals Gowon een Anga. Verder is de noorddeling Yar Adua van belang. Murtala's aankondiging dat hij de corruptie met zeer straffe hand zou bestrijden werd algemeen met scepsis ontvangen. Hij werd immers gezien als een typische noordelijke conservatief, waarvan verwacht werd dat hij in grote lijnen Gowon's kapitalistische, pro-westerse bewind wel zou voortzetten. Toch kreeg Murtala's bewind veel sympathie onder de doorgaans onverschillige bevolking, doordat hij er in slaagde prijzen van voedsel en transport te verlagen en door een paar andere sociale maatregelen, zoals het volledig gratis maken van het onderwijs. Aan speculatief hamsteren werd voor een groot deel een einde gemaakt en de corruptie nam inderdaad aanzienlijk af. In totaal zijn sinds augustus 1975 naar schatting 10.000 ambtenaren en soldaten op beschuldiging van corruptie en wanbeleid ontslagen.

Dit alles neemt niet weg dat het bijvoorbeeld in de haven van Lagos nog steeds een puinhoop is. De wachttijden van schepen zijn weliswaar verminderd van viert tot twee maanden, maar het is er erg onveilig; het inefficiënte en nog steeds corrupte politieapparaat is nog steeds niet in staat een einde te maken aan de zeeroverij die in de haven door Nigeriaanse piraten plaatsvindt. Hierover zijn recentelijk in de Volkskrant enige indianenverhalen verschenen.

MAATSCHAPPELIJKE HERVORMINGEN?

Naar het schijnt vindt in het Nigeriaanse leger vooral onder een groep jonge officieren een radicaliseringsproces plaats. Een dergelijk radicaliseringsproces onder een betrekkelijk elitaire groep mi-

dorp

litaire machthebbers heeft ook in landen als bijvoorbeeld Dahomey (Benin), Congo-Brazzaville en Ethiopië plaatsgevonden. Het is nog te vroeg om de conclusie te trekken dat er inderdaad een machtige groep officieren bestaat die ingrijpende maatschappelijke hervormingen wenst. De verrassende erkenning van het doorgaans pro-westerse en kapitalistische Nigeria van de MPLA als een van de eerste afrikaanse staten zou hier wel op kunnen duiden. Vooropgesteld moet echter worden, dat ook voornamelijk andere factoren tot deze beslissing en tot de beslissing diplomatieke en materiele steun aan het MPLA-bewind te geven geleid kunnen hebben. De MPLA was de enige partij die in woord en daad het behoud van de territoriale integriteit van Angola nastreefde — iets wat de Nigeriaanse militairen, die het trauma van Biafra nog duidelijk voelen, bijzonder aanspreekt. Verder

was de Nigeriaanse regering gebelgd over de Amerikaanse houding in het conflict. Brieven van president Ford aan Mohammed kwamen erg arrogant over en botsten duidelijk met de groeiende Nigeriaanse nationale trots. Mohammed beschuldigde Amerika van ontoelaatbare inmenging in Afrikaanse zaken en betutteling van Afrikaanse staatshoofden. "De dagen dat Afrika voor de aanmatigende dictaten van de Supermachten buigt, zijn voorbij" schreef Mohammed bits terug aan zijn Amerikaanse collega. De Nigeriaanse diplomatie ten behoeve van Angola heeft zeker gevolgen gehad. Landen als Ghana, Niger, Tchaad en Sierra Leone werden door stafchef Obasanjoxe, minister generaal OLUTOYE en minister van buitenlandse zaken Garba overgehaald tot het Nigeriaanse standpunt.

COMMUNISTISCH

De mislukte coup van vrijdag 13 februari

kwam als een volledige verassing. Luitenant kolonel Dimka, hoofd van een militaire sportschool en een als playboy bekend staande figuur, en een aantal andere officieren en manschappen vermoordden in de vroege ochtend staatshoofd Mohammed toen die in zijn zwarte mercedes van zijn huis naar de Dodan Barracks, het hoofdkwartier van de militaire regering, reed. Vervolgens werd het radiostation bij Lagos bezet, en het nieuws van de coup bekendgemaakt. Daarna voegde Dimka zich met een aantal gewapende mannen op het britse High Commission gebouw (ambassades van Gemenebestlanden onderling) en uitte de wens naar Engeland te bellen. De telefoon werkt in Nigeria erg slecht en radiotelefonisch contact via de ambassade was voor Dimka de enige manier om met Gowon in contact te komen, die evenals hij van de Benue-Plateau State afkomstig is. De britse ambassadeur weigerde. Enige uren werden de opstandelingen gevangen genomen en Dimka dook onder. Generaal Obasanjo volgde Mohammed op. Het is zeer opmerkelijk dat nu geen noordeling, doch een joroeba staatshoofd is geworden. Generaal Gowon ontkent iedere bemoeienis met de Coup. Volgens een recentelijk uitgegeven verklaring van de regering was Gowon op de hoogte en was de coup geïnspireerd door wegens corruptie ontslagen of met ontslag bedreigde militairen en ambtenaren, met het doel Gowon weer aan de macht te brengen. De coup zou volgens de verklaring er ook op gericht zijn te voorkomen dat het land "een communistische richting op zou gaan". Feit is dat het regiem Mohammed maatregelen nam die een groot aantal hoogwaardigheidsbekleders troffen. Vele militaire gouverneurs waaronder persoonlijke vrienden van Gowon, zijn oneervol ontslagen. En verder heeft Mohammed kort voor zijn dood bekendgemaakt dat hij het leger van meer dan 200.000 man wilde terugbrengen tot 100.000 man. Mohammed's opvolger Obasanjo heeft verklaard de politiek van zijn voorganger te zullen voortzetten. De belangrijkste beslissingen die tot nu

toe genomen zijn, zijn de belofte van terugkeer naar burgerbewind in 1979 en de creatie van zeven nieuwe deelstaten boven het al bestaande aantal van twaalf. Politieke organisaties zullen al voor die tijd actief mogen zijn. Het is nog niet te voorzien, of er grote politieke partijen kunnen ontstaan, die eventueel met steun van de militairen een op de arme Nigerianen gerichte politiek zullen vormen, dwars door alle ethnische scheidslijnen heen.

Literatuur.

Africa Handbook, Colin Legum, London 1969, Penguin.

Richard L. Sklar, The ordeal of Chief Awolowo, in: Carloz, Politics in Africa, New York 1966.

African Development, London mrt '75 nov-dec '75, jan-febr '76. (maandblad).

Africa Magazine (maandblad).

New Nigerian, Ilorin, Kwara state (Nigeriaans dagblad).

Basil Davidson, History of Africa.

Basil Davidson, Which Way Africa? Penguin African Library 1971.

G.T. Stride, C. Ifeka, Peoples and Empires of West-Africa, 1000-1800 London 1973.

Nigeria Handbook 1973, Federal Ministry of Information, Lagos.

Awolowo, Obafemi, "Path to Nigerian Freedom", Oxford 1966.

Awolowo, Obafemi, "The People's Republic" Ibadan 1968.

The Guardian, 18-2-76.

The Times, 9-1-74.

De Groene, 2-2-76.

Chinua Achebe, No longer at ease.

Spear, Lagos febr '75 (maandblad).

Over de schrijver van dit artikel:

Gilles de Wildt bezocht enkele malen West-Afrika, en publiceerde (onder andere) artikelen in het dagblad Trouw en in de Universiteitskrant van Groningen.

red.